विषयानुक्रमाणी।

विषयः	पृष्ठम्
मङ्गलाचरणम्।	1
विद्यागुरूणां वन्दनपूर्वकं तत्प्रसादेन मीमांसाश्लोकवार्तिककरण-प्रतिज्ञानम्।	1
साधून् विद्वज्जनान् प्रत्यभ्यर्थना।	2
मध्यस्थजनान् प्रति परीक्षाविशेषार्थमभ्यर्थना।	2
स्वनिबन्धने दोषोपलम्भेऽपि स्वस्यानपवाद्यत्वम्।	2
कैमुत्यन्यायेन स्वनिबन्धनस्य सुतरां शोभमानत्वकथनम्।	3
स्वयं मीमासाग्रन्थरचनस्य हेतुकथनम्।	3
धर्मजिज्ञासाप्रतिज्ञासूत्रम्॥ १॥	**4**
सङ्ग्रहेण तात्पर्यप्रदर्शनम्।	4
शास्त्रप्रयोजनकथने विनिगमकम्।	4
सूत्रकृतः पूर्वं प्रयोजनकथनस्य युक्तत्वम्।	5
श्रोतृप्रवृत्त्यर्थं सम्बन्धकथनस्यावश्यकता।	5
हेतुप्रयोजनसहितसम्बन्धकथनस्य निगमनम्।	6
अर्थषट्कं प्रदर्शयितुं लोक इत्यादिभाष्योपादानम्।	7
षण्णामर्थानां सुखग्रहणार्थमुद्देशः।	7
उक्तभाष्यस्य सर्वव्याख्यार्थत्वविवरणम्।	8
उपालभ्यार्थत्वपक्षपरिग्रहः।	10
भवदासोक्तार्थानुवादनिरसने।	11
प्रत्याख्यानपक्षपरिग्रहः।	12
परिसङ्ख्यार्थत्वपक्षः।	15
परिसङ्ख्याविषयप्रदर्शनम्।	15
परिसङ्ख्यास्वरूपप्रदर्शनम्।	16
अधिकरणोपन्यासेनाध्याहारोदाहरणम्।	18
अधिकरणोपन्यासेन विपरिणामोदाहरणम्।	18
अधिकरणोपन्यासेन व्यवधानोदाहरणम्।	19

अधिकरणोपन्यासेन सूत्रान्यथाकथनोदाहरणम्। 20
अधिकरणोपन्यासेन वाक्यभेदोदाहरणम्। 21
अधिकरणोपन्यासेन गुणकल्पनोदाहरणम्। 21
स्तुतिपक्षपरिग्रहः। 24
अथशब्ददूषणार्थत्वपक्षपरिग्रहः। 24
तत्र पूर्वोत्तरावधिभ्यां भाष्ययोजनम्। 24
अन्यस्यापि कर्मणोऽनन्तरमित्यादिभाष्याक्षेपसमाधाने। 25
वेदाध्ययानन्तर्योपसंहारः। 26
वाक्यभेदप्रपञ्चनम्। 27
परिहारभाष्यसमर्थनम्। 28
अपि च नैव वयमिह वेदाध्ययनादित्यादिभाष्यार्थवर्णनम्। 29
अत्राध्याहारपूर्वकव्याख्यानोपन्यासदूषणे। 29
अध्ययनविधिप्रयोजकविचारः। 30
आचार्यकरणविधिप्रयुक्तत्वशङ्कोत्तरे। 30
प्रासङ्गिकोपनयनविचारः। 32
अत्र सिद्धान्तः। 35
स्मृत्या सहाविरोधप्रकारकथनम्। 36
प्रकरणार्थोपसंहारः। 37
स्मृतिबाधमुपपाद्यात्रैवाधिकरणोपन्यासः। 38
प्रसङ्गात् स्नातकशब्दार्थनिष्कर्षः। 39
अतशब्दाक्षेपपरिहारौ। 41
धर्मं जिज्ञासितुमिच्छेदिति पौनरुक्त्यमाशङ्क्य विषयभेदेन परिहारः। 42
धर्मजिज्ञासेति पदस्य विगृह्यार्थप्रदर्शनम्। 43
तत्राक्षेपपरिहारौ। 44
शास्त्रारम्भाक्षेपतत्परिहारभाष्यविवरणम्। 44
धर्मे स्वरूपतः प्रमाणतश्च द्वेधाविप्रतिपत्तिमुक्त्वाद्यपादेन निर्णय इति कथनम्। 45
आद्यपादप्रयोजनानन्तरमुपरितनतन्त्रप्रयोजनकथनम्। 45

चोदनासूत्रम्॥ २॥ **52**

चोदनेति क्रियायाः प्रवर्तकं वचनम् इति भाष्यस्यार्थः। 53
प्रमाणमेवेत्यवधारणायां युक्तिलेशकथनम्। 53
शब्दस्य प्रामाण्यसम्भावनाप्रकारकथनम्। 54
चोदनापदेन शब्दमात्रविवक्षा। 54

निमित्तपरो या प्रमाणपरो वा लक्षणशब्द इति कथनम्।	54
निमित्तार्थे लक्षणपदे शब्दे च प्रमाणे मुख्यार्थयोरेव सामानाधिकरण्यम्।	55
श्रेयस्साधनतारूपेण द्रव्यादीनां धर्मत्वम्	55
धर्मस्यानैन्द्रियिकत्वोपसंहारः।	55
सम्बन्धाग्रहेण नित्यातीन्द्रिये धर्मे अनुमानस्याप्रमाणत्वम्।	56
सम्बन्धदर्शनानपेक्षत्वाद् वाक्यस्य धर्मे मानत्वम्।	57
कार्यरूपो वेदार्थ इत्यस्याक्षेपः।	57
कयाचन विधया तत्समाधानम्।	58
अत्र समाधानान्तरम्।	58
वेदानां नित्यतास्वरूपकथनम्।	59
पूर्वापरकोटिविरहादेव वेदस्यापौरुषेयत्वम्।	60
नन्वतथाभूतमप्यर्थमिति भाष्यविमर्शः।	61
सर्वस्य शाब्दस्यार्थविषयत्वं कस्यचिदेव तु दोषवशाद् विपर्यय इति कथनम्।	62
अन्यथावर्णयितुमाक्षेपभाष्याभिप्रायकथनम्।	63
वेदप्रामाण्ये नास्तिकानामाक्षेपः।	63
तत्रैव प्रयोगान्तरम्।	65
तत्रैव दृष्टान्तहेत्वन्तरम्।	65
श्ववराहकलहन्यायेन नैयायिकादिमतानुज्ञया नास्तिकमतस्थस्य वादिनो मीमांसकं प्रति प्रयोगः।	65
अत्र प्रयोगभेदाः	65
पौरुषेयत्वे वापौरुषेयत्वे वा सर्वथा वेदप्रामाण्यं दुर्लभमिति पूर्वपक्षोपसंहारः।	66
विप्रतिषिद्धमिदमभिधीयते ब्रवीति च वितथं चेति समाधानभाष्यस्य च जात्युत्तरत्वम्।	66
एवमाक्षिप्तभाष्यस्य समाधानमुपेक्ष्योपोद्घातत्वेन सर्वविज्ञानविषयप्रामाण्या-प्रामाण्ययोः स्वतस्त्वपरतस्त्वादिपरीक्षारम्भः।	67
ज्ञानप्रामाण्याप्रामाण्ययोरुभयोरपि स्वतस्त्वमिति सत्कार्यवादिनां साङ्ख्यानां पक्षपरिग्रहः।	67
स्वतो द्वयमिति पक्षनिराकरणम्।	69
परतो द्वयमिति पक्षमुत्थाप्य निरसनम्।	70
स्वतो न द्वयं विरोधादित्युक्तेऽर्थे शङ्कापरिहारौ।	71
अप्रामाण्यं स्वतः प्रामाण्यं तु परापेक्षयेति तृतीयपक्षप्रदर्शनम्।	72

परत एव प्रामाण्यं स्वतः प्रामाण्ये च सर्वेषां स्वप्नादिज्ञानानामपि प्रामाण्यं स्यादिति कथनम्। 73
एवं पूर्वपक्षे कृते स्वतः प्रामाण्यवादिनो मीमांसकस्य सिद्धान्तारम्भः। 74
इतः प्रभृति अस्यैवार्थस्य नानाशङ्कासमाधानपूर्वकमुच्चावचेन ग्रन्थसन्दर्भेण समर्थनम्। 75
स्वतःप्रामाण्येऽनवस्थाभावकथनम्। 76
अनवस्थापरिहारबीजोद्घाटनम्। 77
पूर्वोत्तरयोः प्रतीत्योर्बाध्यबाधकभावविमर्शः। 77
शब्दे दोषा वक्त्रधीनाः, न तु स्वाभाविका इति कथनम्। 80
गुणानां दोषनिराकरण एव व्यापारः न तु प्रामाण्य इत्यस्मिन् विवेके निमित्तदर्शनम्। 81
नास्तिकैः कृतस्याप्ताप्रणीतत्वेनाप्रामाण्यप्रसञ्जनस्य नित्ये वेदे दोषानावहत्वकथनम् अत्र शङ्कासमाधाने। 82
असम्भवन्मूलान्तराणामसम्भवत्संवादानां च चोदनानां कथं प्रामाण्यमित्याशङ्क्या त एव प्रामाण्यमन्यथानुवादकत्वं स्यादिति कथनम्। 82
संवादनिबन्धने न प्रामाण्येऽनवस्थाकथनम्। 84
किञ्चैवं श्रोत्रजबुद्धेरिन्द्रियान्तरजन्यबुद्धिभिरसंवादादप्रामाण्यं स्यात्, श्रोत्रजज्ञानान्तरसंवादेन प्रामाण्ये वेदेऽपि तत्तद्वाक्योच्चारणानुगामिन्या बुद्धेश्शतकृत्व उत्पद्यमानत्वेन नाप्रामाण्यमिति कथनम्। 85
संवादापेक्षिणि प्रामाण्ये दोषसत्त्वेनासन्दिग्धस्याविसंवादिनो विज्ञानस्य स्वत एव प्रामाण्यम्। 85
शब्दादीनां प्रमाणताया अनुमानासाध्यत्वमन्यथानुमानप्राामाण्यस्याप्यनुमानान्तर-सापेक्षतयानवस्थेति कथनम्। 85
प्रमाणं प्रमाणत्वेनागृहीतं व्यवहाराय न कल्पत इत्याशङ्क्यनिरपेक्षचक्षुरादीन्द्रिय-दृष्टान्तेन स्वत एव तत् स्वकार्ये विषयपरिच्छेदे प्रभावतीति तद्ग्रहणमनुपयोगमिति कथनम्। 86
अनुमानेन चोदनार्थान्यथाभावं वदतामागमविरोधकथनं, तत्र शङ्कापरिहारौ। 88
द्वेषासम्मतिमात्रेणाप्रमाणता नावकल्पत इति कथनम्। 89
एवं प्रामाण्यमपि नात्मेच्छाभ्यनुज्ञाभ्यां किन्तूक्तकारणबलेनेति प्रदर्शनम्। 90
वेदप्रामाण्यसिद्ध्यर्थं तेषां नैयायिकाद्यभ्युपगतकर्तृमत्त्वकल्पनाया दूषणम्। 90
एवमुपोद्घातसङ्गत्या शब्दानां स्वतः प्रामाण्येन वेदप्रामाण्ये सिद्धान्तिते पूर्वमाक्षिप्तभाष्यस्याभिप्रायवर्णनपूर्वकमुत्तरम् 91

यत्तु लौकिकं वचनं तच्चेत् प्रत्ययितादित्यादिभाष्ये प्रत्ययितपदार्थविचारः। 92

द्रष्टृत्वसत्यवादित्वे प्रत्ययितपदार्थ इति केषाञ्चिद् व्याख्यानं तदनुपपत्तिश्च। 93

अशक्यं हि तत् पुरुषेण ज्ञातुमृते वचनादिति भाष्यस्य
सर्वज्ञनिराकरणपरत्वाभावः। 96

दिव्येन चक्षुषा सर्वं बुद्धो जानातीति वदतां बौद्धानां व्याहतिप्रदर्शनम्। 97

बुद्धचक्षुषोऽतीतादिविषयत्वाभावे प्रयोगः। 97

प्रत्यक्षे चक्षुषः स्वभावानतिलङ्घनं विषयनियमश्च। 98

सकलातीतादिविषयकमानसप्रत्यक्षनिरासः। 99

योगिप्रत्यक्षनिरासः। 101

वैदिकानां वेदनित्यत्वकल्पनायाः अन्येषां बुद्धसर्वज्ञत्वकल्पनायाश्च
तुल्यत्वातुल्यत्वसम्प्रधारणा। 103

आगमनेन बुद्धसर्वज्ञताया असिद्धिः। 104

बुद्धागमसत्यताया दूषणम्। 105

परोक्तसर्वज्ञसाधनस्य प्रतिसाधनप्रदर्शनम्। 105

प्रतिहेतोः प्रयोगेण प्रदर्शनम्। 105

सर्वज्ञवादस्यातिस्थवीयस्त्वम्। 106

बुद्धः सर्वज्ञ इति स्मृतेर्विगीतत्वं छिन्नमूलत्वं कैश्चिदेव परिगृहीतत्वं च। 106

बुद्धादन्यस्य सर्वज्ञस्याभ्युपगमे सर्वज्ञबहुत्वापत्तिकथनम्। 107

अत्रैव दूषणान्तरम्। 107

बुद्धस्यागमप्रणयने बहवो दोषाः। 108

पुरुषातिशयमाश्रित्य तत्प्रत्ययेनागमप्रामाण्याश्रयणे दोषमुक्त्वा केनचित्
पुरुषेणार्षदर्शनबलादागमोऽवगत इति वादे दूषणकथनम्। 109

अत्र मते दूषणान्तरम्। 112

आगमपारतन्त्र्येऽपि मीमांसकस्य बौद्धसमानतापरिहारः। 113

बहूनां वेदसम्प्रदायप्रवर्तकत्वे गुणकथनम्। 113

वेदानां यथा नैकः कर्ता, एवं सम्प्रदायप्रवर्तकोऽपि नैवैक इत्यस्योपसंहारः। 113

ननु विदुषामुपदेशो नावकल्पते इति भाष्यविमर्शः। 114

अनुमानाभिप्रायेणास्य भाष्यस्य योजनान्तरम्। 114

अत्र परिहारभाष्याभिप्रायः। 115

असति व्यामोहे वेदादपीति भाष्यविवरणम्। 115

अपि च पौरुषेयाद् वचनादेवमयं पुरुषो वेदेत्यादिभाष्यार्थविचारः। 116

एतद्भाष्यस्याक्षेपः। 116

आक्षिप्तभाष्यस्य समाधानम्। 117
वक्तृधीराप्तवाक्येषु गम्यते इत्युक्तौ कारणप्रदर्शनम्। 118
रचनाया विवक्षावशत्वप्रदर्शनम्। 118
श्रोतुरर्थप्रत्यये जातेऽपि वक्त्रायमर्थो ज्ञात इति वक्तृज्ञाने मतिर्भवतीति कथनम्। 118
आप्तवाक्यस्य तज्ज्ञानपरतन्त्रत्वावगतिः। 118
वक्तृदोषाशङ्कया पौरुषेययागानामप्रामाण्येऽपि स्वभावतो निर्दोषस्य वेदवचसो न तत्स्वभावत्वम्। 120
एतत्प्रकरणार्थोपसंहारः। 120
साध्यानासङ्गिताप्रदर्शनपरतया भाष्याभिप्रायवर्णनम्। 120
साध्यानासङ्गिताप्रकारकथनम्। 120
ननु सामान्यतोदृष्टमनुमानं भविप्यतीत्यादिभाष्याभिप्रायवर्णनम्। 121
न अन्यत्वादित्यस्य परिहारभाष्यस्याक्षेपः। 122
ग्रन्थव्याख्यामुपेक्ष्यैव भाष्यकाराभिप्रायाभिधानम्। 122
भाष्यस्यान्यथायोजनम्। 122
न ह्यन्यस्य वैतथ्ये इत्यादिभाष्यस्यार्थप्रदर्शनम्। 123
नहि देवदत्तस्य श्यामत्व इत्यादिभाष्याभिप्रायवर्णनम्। 123
अपि च पुरुषवचनसाधर्म्याद् वेदवचनं मिथ्येत्यादिभाष्यस्याभिप्रायवर्णनम्। 125
एवं तर्हि श्रेयस्करो जिज्ञासितव्य इति भाष्यस्थश्रेयशशब्दस्य पुरुषप्रीतौ प्रसिद्धत्वं तत्कारणभूतानां द्रव्यगुणकर्मणां च धर्मतेति प्रतिपादनम्। 126
यागाद्यनुष्ठातरि धार्मिकपदप्रयोगेण यागादेर्धर्मत्वम् 126
लौकिकप्रयोगानुसारेण यागादीनां धर्मत्वमुक्त्वा पश्वादिषु धर्मफलत्वप्रसिद्ध्यापि चित्रायागगोदोहनादीनां धर्मत्वकथनम्। 128
भाष्यकारमतानुसारेण धर्मपदार्थमुत्वा साङ्ख्यशाक्यार्हतवैशेषिकाद्युक्तधर्म-पदार्थनिरासः। 128
अपूर्वाभ्युपगमे श्रुतहान्यश्रुतकल्पनाशङ्का। 130
अत्र समाधानम्। 130
फलसाधनशक्तेधर्मत्वाभावः। 131
अर्थपदव्याख्यानरूपस्य कोऽर्थः कोऽनर्थ इत्यादिभाष्यस्य विचारः। 131
श्येनादीनां प्रत्यवायहेतुत्वे प्रमाणविमर्शः। 132
निषेधश्रुत्यर्थापत्तिरेव निषिद्धानां प्रत्यवायकरत्वे प्रमाणमिति कथनम्। 132
अत्र मानान्तरोपन्यासः। 133

यो हि हिंसितुमिच्छेत् तस्यायमभ्युपाय इति हि तेषामुपदेश इति भाष्यस्य विचारः। 135

प्रासङ्गिकः क्रमप्रमाणविचारः। 136

श्येनादीनामविधेयत्वे सिद्धान्तहानिः। 137

विधिसम्बन्धिप्रवर्तनस्य साध्यसाधनाङ्गगोचरत्वं, फलसाधनात्मकस्योभयस्य चोदनालक्षणत्वं फलस्यार्थानर्थात्मकत्वेन द्विविधत्वं च। 140

तत्रैव कारणप्रदर्शनम्। 140

विधिस्पृष्टे प्रतिषेधोऽनवकाश इति शङ्कासमाधाने। 141

अङ्गहिंसाया विहितत्वेन फलांशस्थाया एव हिंसायाः न हिंस्यादिति निषेध शास्त्रविषयत्वादनर्थत्वम्। 144

क्रियाविशेषाः विषयानुरूपफलदायिन इत्यनुमानकुशलानां मतस्योपन्यासनिरसने। 146

विषयानुरूपेत्यत्र विषयपदस्य कर्मवचनत्वेऽपि दोषकथनम्। 148

विहितहिंसाया अपि प्रत्यवायजनकत्वाशङ्का। 149

अत्र समाधानम्। 150

शास्त्रानुसारेणैव कर्मणां फलशक्तिरङ्गीकार्येत्युसंहारः। 150

स्वस्थातुरकर्तृकभोजनस्य शरीरवर्धनकृशीकरणवत् हिंसायाः फलसाधनांशभेदेन प्रत्यवायजननशक्तितदभावौ। 151

अङ्गहिंसायाः क्रत्वर्थत्वेन न पृथक् फलकल्पनावकाशः। 152

क्रत्वर्थत्वेऽपि तसः प्रयाजादिवन्नारादुपकारकत्वं, किन्तु पशुसंस्काररूपत्वम्। 152

संस्कारत्वेऽपि न प्रोक्षणादिवददृष्टार्थत्वं तस्याः किन्तु अवघातादिवद् दृष्टार्थत्वम्। 152

सर्वथानङ्गभूतायामेव फलांशस्थायां हिंसायामनर्थत्वमित्यस्योपसंहारः। 153

श्येनो न स्वरूपेण धर्मः नाप्यधर्मः फलस्यानर्थानुबन्धित्वात् तु तद्द्वारेणानर्थ इत्युपचर्यत इत्युपसंहारः। 153

श्येनस्य स्वरूपेण धर्मत्वाभावेऽधर्मत्वाभावे च चोद्यपरिहारौ। 154

वाक्यभेदपरिचोदनां कृत्वा तत्परिहारभाष्यस्य उच्यते इत्यादेराक्षेपपरिहारो। 155

वाक्यभेदेऽप्यावृत्त्या तन्त्रेण वा सूत्रं व्याख्येयमिति कथनम्। 156

भिन्नयोरेव वाक्ययोरिमावेकदेशौ इति वदतो भाष्यकारस्याभिप्रायोपन्यासः। 157

अथवार्थस्य सतश्चोदनालक्षणस्य धर्मत्वमित्येकार्थमेवेति भाष्यस्याक्षेपचोद्यपरिहाराः। 157

धर्मानुवादेन प्रमाणविधानरूपवचनव्यक्तिविशेषपरिग्रहार्थमनर्थानां हिंसादीनां वर्जनार्थं चार्थग्रहणमिति भाष्यतात्पर्यवर्णनपूर्वकमुपसंहारः। 159

निमित्तसूत्रम्॥ ३॥ 171

परीष्टिपदव्युत्पत्तिप्रदर्शनम्। 171

पूर्वसूत्रोक्तस्य धर्मगतचोदनाप्रमाणकत्वस्योपपादनं विहाय मध्ये निमित्तपरीक्षा-प्रतिज्ञानमनवसरमसङ्गतं चेत्याक्षेपः। 171

अत्र समाधानभेदाः। 171

निष्कृष्य समाधानं तद्विवरणं च। 172

उक्तमिदमस्माभिः चोदनानिमित्तं धर्मज्ञानम् इति तत् प्रतिज्ञामात्रेणोक्तमित्यादिभाष्याक्षेपसमाधाने। 172

अस्यैव समर्थनान्तरम्। 173

प्रत्यक्षसूत्रम् ॥ ४ ॥ 174

वृत्त्यन्तरे सूत्रमिदं तत् प्रत्यक्षमित्येवमन्तं भङ्क्त्वा प्रत्यक्षलक्षणपरतया व्याख्यातं तस्योपन्यासो दूषणं च। 174

एवं व्याख्याने न परमसङ्गतिः, अनुपयोगोऽपीति कथनम्। 174

अनुमानादिलक्षणानभिधाने कथितस्य बीजस्यायुक्तताप्रदर्शनम्। 174

अनुमानादीनां प्रसिद्धत्वात् तल्लक्षणानुक्तौ प्रत्यक्षेऽपि तत् समानमिति कथनम्। 176

उक्तप्रत्यक्षलक्षणस्यातिव्याप्त्या अयुक्तत्वकथनम्। 176

अतिव्याप्तिप्रदर्शने स्वप्नज्ञानवर्जनस्य कारणकथनम्। 176

यथावस्थितसूत्रे कथितस्य प्रत्यक्षलक्षणातिव्यापकत्वस्योपसंहारः। 177

सत्सम्प्रयोगनिर्देशसामर्थ्यादेव ग्राह्यविशेषणत्वं मन्वानस्य प्रत्यवस्थानं तद्दूषणं च। 177

तत्राभ्युपेत्य समाधानम्। 178

इत्थं लक्षणपरत्वं निरस्यानभिमतवचनव्यक्तिनिराकरणपूर्वकं सूत्रस्याभिमतवचनभङ्गिप्रदर्शनम्। 178

अत्र प्रत्यक्षमनिमित्तम् एवं लक्षणकं हि तद् इति भाष्यस्यानुपपत्तिशङ्कानिरसनपूर्वकं तात्पर्यवर्णनम्। 178

विद्यमानोपलम्भनत्वे सत्सम्प्रयोगजत्वस्यानैकान्तिकत्वशङ्कासमाधाने। 179

स्वमतेन सूत्रं व्याख्यायात्र परपक्षोक्तदोषाणां परिहारः। 180

इतरेषामनिमित्तत्वस्य सूत्रतो निबन्धनाभावे हेतुकथनम्। 181

स्वपक्षे लक्षणपक्षोक्तदोषस्यानापाद्यताकथनम्। 181

सत्सम्प्रयोगजत्वाद्युपन्यासस्य प्रयोजनकथनम्। 181
अत्र केषाञ्चित् प्रत्यवस्थानप्रदर्शनं तद्बीजकथनं च। 182
अतीतानागतादिविषयप्रत्यक्षवादिनामभिप्रायवर्णनं तन्निरसनं च। 182
योगिप्रत्यक्षनिरासः। 183
योगिज्ञानस्य प्रत्यक्षत्वेऽप्रत्यक्षत्वे च दोषकथनम्। 183
प्रत्यक्षस्येन्द्रियजत्वमनभ्युपगच्छतां बाह्यानां मतानुवाददूषणे। 184
भावनाबलजज्ञानस्य गृहीतग्राहितयाप्रामाण्यकथनम्। 185
प्रत्यक्षस्य विद्यमानोपलम्भनत्वेन धर्मेऽनिमित्तताया उपसंहारः। 186
सूत्रतात्पर्यार्थमुक्त्वा तदवयवविचारे सच्छब्दार्थचिन्ता। 187
सम्प्रयोगे संशब्दार्थविचारः। 187
संशब्दव्यावर्त्यदुष्प्रयोगप्रदर्शनम्। 188
श्रोत्रचक्षुषोरप्राप्यकारित्वे बौद्धाभिप्रायवर्णनम्। 188
तयोः प्राप्यकारित्वेऽनुमानस्याप्युपन्यासः। 189
अधिष्ठाने प्रयुक्तस्य चिकित्सादेस्तद्भिन्नतद्वृत्तीन्द्रियोपकारकत्वकथनम्। 189
अत्र शङ्कासमाधाने। 189
निरन्तराधिकग्रहणोपपादनम्। 190
विच्छिन्नबोधोपपादनम्। 191
इन्द्रियाणां कापिलाभ्युपगतमाहङ्कारिकत्वं निरस्य तेषां भौतिकत्वसमर्थनम्। 191
एवं सत्सम्प्रयोगशब्दविवरणानन्तरमाक्षेपपूर्वकं पदान्वयप्रदर्शनोपक्रमः। 192
पुरुष आत्मा न शरीरमिति कथनम्। 192
ज्ञानजन्मरूपविकारेऽप्यात्मनो मीमांसकाभ्युपगतनित्यताया अहानिः। 193
सूत्रस्थस्य बुद्धिजन्मेति पदस्य विगृह्यार्थविचारः। 193
या बुद्धिर्जायत इति वदता भाष्यकारेणैव जन्माव्यतिरेकपक्षो वर्णित इति कथनम्। 193
स्वकारणे कार्यसमवायो जन्मेति वैशेषिकसिद्धान्ताभ्युपगमेऽपि दोषो नास्तीति कथनम्। 195
बुद्धिर्वा जन्म वेति भाष्योक्तानियमस्याभिप्रायवर्णनम्। 195
प्रमाणफलभावस्य विवक्षावशेन यथेष्टं परिकल्पनीयता। 195
परिकल्पनाप्रकारप्रदर्शनम्। 195
एषु प्रमाणेषु फलप्रदर्शनम्। 196
प्रयोगशब्दस्य प्राप्तिवचनत्वपक्षेऽतिप्रसङ्गो दुष्परिहर इति शङ्काया आशयवर्णनपूर्वकं समाधानम्। 196

सम्बन्धस्य द्व्याश्रयत्वेऽप्यक्षेणैव व्यपदेशस्य चोद्यपूर्वकं बीजकथनम्। 197

सर्वसविकल्पज्ञानेषु प्रमाणफलस्वरूपप्रदर्शनम्। 198

प्रकृतस्य प्रमाणफलविवेकप्रदर्शनस्योपसंहारः। 200

नीलादीनां ज्ञानाकारत्ववादिनां बौद्धानां मतस्योपन्यासो दूषणं च। 200

स्वमते सुखादिप्रत्यक्षेषु बौद्धोक्तदूषणपरिहारः। 201

अनुमानादीनां प्रत्यक्षपूर्वकत्वेन धर्मेऽनिमित्तत्वमुक्तं, तत्र प्रत्यक्षपूर्वकत्वासम्भवेनाक्षेपः। 202

प्रत्यक्षपूर्वकत्वे चानुमानादीनां गृहीतग्राहित्वेनाप्रामाण्यप्रसञ्जनम्। 204

एवं दूषितस्यान्येषां मतेन समर्थनम्। 205

अत्रैवापरितोषात् समाधानान्तरम्। 205

उपपादितस्य धर्माननुमेयत्वस्य प्रयोगेण प्रदर्शनम्। 206

धर्मानुपमेयत्वे प्रयोगकथनम्। 206

जगद्वैचित्र्यदर्शनप्रसूतयार्थापत्त्या धर्मोऽवगम्यत इति पक्षस्योद्भावनं निराकरणं च। 207

प्रत्यक्षस्य निर्विकल्पकत्वमेवेति विषयविचारः। 208

सर्वस्यापि ज्ञानस्य शब्दानुविद्धत्वेन सविकल्पकत्वादिनां केषाञ्चिन्मतोत्थापनम्। 209

अस्मिन् मते अनैकान्तितकत्वप्रदर्शनम्। 209

प्रत्यक्षेण सन्मात्रं गृह्यत इति वदतामद्वैतिनामभिप्रायोपन्यासः। 211

अस्य च निराकरणम्। 212

व्यावृत्तिअनुवृत्ति परामर्शरहितस्य शुद्धस्य वस्तुनो निर्विकल्पकगम्यत्वकथनम्। 213

अस्यैवार्थस्य प्रपञ्चनम्। 213

निर्विकल्पकव्याख्यानानन्तरं सविकल्पकस्य प्रत्यक्षत्वप्रमाणत्वे दर्शयितुमादौ प्रत्यक्षताकथनम्। 213

आत्मनो ज्ञानाश्रयत्वकथनम्। 214

इन्द्रियमात्रप्रभावितं प्रत्यक्षमित्यभ्युपगमे नानाशङ्कासमाधानानि। 214

प्रत्यक्षशब्दस्य यौगिकत्वरूढत्वादिविचारः। 215

परीक्षकैः सिद्धानुगममात्रं कर्तुं शक्यं, न तु लोकसिद्धस्य लक्षणेन निवर्तनमिति प्रतिपादनम्। 216

मनस इन्द्रियत्वेन सुखादिस्वसंवेदनस्येव तन्निमित्तजात्यादिविकल्पधियः प्रत्यक्षता। 217

पारिशेष्यादपि तस्याः प्रत्यक्षान्तर्भावः। 218

तस्याः स्मृतित्वेनाप्रामाण्यशङ्कासमाधाने। 218
तस्याः भ्रान्तित्वशङ्कासमाधाने। 218
प्रकारान्तेरण भ्रान्तित्वस्यायुक्तत्वकथनम्। 219
जात्यादीनामैकान्तिकभेदवादिनः काणादान् प्रति चोद्यम्। 220
अयुतसिद्धिदूषणम्। 220
समवायदूषणम्। 221
निर्विकल्पकज्ञानविषयीभूतस्य धर्मिणो भेदेनानुपलब्धिशङ्कापरिहारौ। 222
अक्षाणामेकत्वानेकत्वविचारपूर्वकमनेकत्वसमर्थनम्। 224
अक्षैकत्वे दोषकथनम्। 224
अन्तर्विषयवेदने मनसः स्वातन्त्र्यम्। 225
बाह्यविषयबोधे मनोव्यापृतेरावश्यकता, मनसः सद्भावे लिङ्गं च। 225
बोधस्वभावस्यापि पुरुषस्य बोधे करणानामपेक्षा। 226
ज्ञानरूपकार्यबलाद् ग्राह्यग्राहकशक्तिद्वारेणोपवर्णितयोर्व्यवस्थासङ्करयोरुपसंहारः। 226
नीलादिज्ञानभेदेऽपि रूपग्राहकस्य चक्षुषोऽनेकत्वाभावः। 226
इन्द्रियाणां क्वचिद्व्यवस्थिततत्वं, क्वचित् सङ्कर इत्यस्य सुखग्रहणार्थं संक्षिप्य प्रदर्शनम्। 227
सविकल्पकज्ञानेषु धर्मिविशेषणतया भासमानानां जात्यादीनां शब्दाकारेणैव निरूप्यमाणत्वात् शब्दमात्रात्मकत्वम्, अत एव पाररूप्यान्मिथ्यात्वमिति केषाञ्चिन्मतोत्थापनम्। 227
सङ्ग्रहेण परिहारः। 228
प्रकारान्तरेण जात्यादीनां शब्दरूपमात्रत्वे चोद्यपरिहारौ। 228
शब्दसम्भेदात् प्राक् परस्तादपि जात्यादिषु शब्दात्मकतोपचाराप्रदर्शनम्। 228
अत्रापरेषामाशयवर्णनं तद्दूषणं च। 228
शब्दाध्यासवादिकृतकल्पनाया भ्रान्तिमूलत्वम्। 228
भ्रान्तौ बीजकथनम्। 229
शब्दाध्यासे दोषान्तरकथनम्। 230
अर्थानां शब्दपरिणामत्ववादिनां तद्विवर्तत्ववादिनां चोपालम्भः। 231
जात्याद्यपह्नवेनार्थस्य शब्दरूपत्वे गावाश्वादयो जातिशब्दाः शुक्लादयो गुणशब्दा इति व्यवस्थानुपपत्तिः। 231
शब्दाध्यासे नीलोत्पलमिति शब्दबुद्ध्योरिवार्थबुद्ध्योरपि समानाधिकरण्यानुपपत्तिः। 231
अत्र सामानाधिकरण्ये बहुधा विकल्प्यानुपपत्तिकथनम्। 232

शुक्तौ रजतमितिवत् सादृश्यमूलको वा, मणौ जपारुणिमवदुपरागमूलको वा उभयथापि शब्दाध्यासोऽनुपपन्न इति कथनम्। 234
अध्यासवादे सविकल्पकज्ञानमिथ्यात्वापातेनानुमानागमस्वनिरूपणलोक-व्यवहाराणामुच्छेदप्रसञ्जनम्। 235
अस्याध्यासवादस्य बाह्यार्थापलापपर्यवसायितया शून्यवादोत्तरेणैव निराकार्यत्वकथनम्। 235
प्रकरणार्थस्य परमार्थतो बाह्यार्थास्तितताया उपसंहारः। 235
शब्दैकसमाधिगम्यस्यार्थस्य शब्दरूपत्वानवगमाद् न स्वरूपहानिरिति सदृष्टान्तं प्रदर्शनम्। 236
अत्रैव नानाचोद्यपरिहाराः। 236
पुनरन्येषां मतेन चोद्यम् 237
स्वमतेन परिहारः। 237
एवं सर्वप्रकारेण पाररूप्ये युक्तिमुत्सार्य स्मृतिसङ्करेणाप्रामाण्यसम्भावनाया वारणम्। 238
स्मरणोत्तरकालभाविनोऽधिकविषयस्यापि ज्ञानस्येन्द्रियजत्वात् प्रत्यक्षत्वम्। 239
विमनस्कानां सादृश्यादिदोषवशादिन्द्रियसंयुक्तार्थविषयकविशदतरावभा-साभावेऽप्यन्येषां कुशलानां तदवभाससम्भवकथनम्। 240
अत्रैव साधारणजनानां श्रूयमाणषड्जादिस्वरविषयकविविक्तज्ञानाभावेऽपि गान्धर्वशास्त्रसंस्कृतमनसां तत् सम्भवतीति दृष्टान्तप्रदर्शनम्। 240
लिङ्गलिङ्गिसामान्ययोस्तत्सम्बन्धस्य च सविकल्पकप्रत्यक्षवेद्यत्वादनुमानादीनां प्रत्यक्षपूर्वकत्वोपपत्तिरिति कथनम्। 242
महता प्रयासेन सविकल्पकस्य प्रत्यक्षत्वसाधने बीजकथनम् 242
अत्र चोद्यपरिहाराः। 242
स्वेन्द्रियानुसारेणैव प्रत्यक्षता इन्द्रियान्तरं त्वसत्कल्पमेवेति कथनम्। 243
यत्राक्षसम्बन्धफलस्यापरोक्षावभासित्वस्यानुसरणं तस्यैव प्रत्यक्षता, नेतरस्य तथैव लक्षणं विनापि लोके प्रसिद्धमित्युपसंहारः। 243